

كوشتارا گوندی صوريا ل ١٦ ئەيلولا ١٩٦٩

د بیرئانینین خەلکی وئ دا

م ی روژین چلبی منیر

بهشی میژوو، کۆلیژی زانسته مرۆفایه تییه کان، زانکۆی زاخۆ، ههریمی کوردستان- عێراق

roj.muneer@uoz.edu.krd

پوخته

كوشتار ب راما نا كوشتنا ههژماره كا كه سێن بێ گوناهه بریکه كا درندانه وهك هپرشین ب دژی كومه لگه هین سقیل یان هپرشین ئاسمانی بریکه هیزه كا ریکخستی یا له شكه ری، قوربانینین كوشتاری كه سائین سقیلن نهوژی ژن و دان عه مر و زه لام و زارۆكان بخوه فه دگرت، بشی چه ندی گوندی صوريا ژي ئیک ژوان گوندان بوو نهوین خه لکی وئ یئ بێ گوناهه توشی كوشتاری بووین كوشتارا صوريا ژي وهك هه می كوشتارین دیتر نهوین بسه ری كوردا هاتین وهك تاوانه ك دژی مافین مرۆفان ده پته هه ژمارتن كو هه ژماره كا ژن و زه لام و زارۆك و دان عه مران بوونه قوربانینین وئ بێ كو گوناهه ك یان تاوانه ك هه بن بئنی وهك جوتیار و كه سائین ئاشتیخواز كاری چاندنی و خودانكرنا ته رش و كه والی دكرن به لی ئه ف چه نده هاته رویدان لبن سه ره رشتیا كریارین پارتا به عسا عه ره بی یا ئیشتراکی. دماوئ خواندنا فه كولینن دا هنده ك پرسیار ده پته ئازراندن ژوانا: نه گه ری رویدانا كوشتاری چه بوو؟ نه ری نه و نه گه ره به ردكه فت كوشتاره كا بشی شیوازی بیته نه نجامدان؟ هه تا چه راده فنی كوشتاری كاریتكرنا خوه لسه ره خه لکی فی گوندی هه بوو؟

ئه یظن طرنط: كوشتار، صوريا، له شكه ری عێراقی، بیرئانینین خه لکی.

پیشهکی

گوندی صوری دکهفیته باشوری رۆژئاڤا دهشتا سلێقانهیا لسه رويباری دیجله ل قهزا زاخۆ، خه لکی گوندی ژ مه سیحی و موسلمانان و زیده باری هنده ک ژ خیزانین کوردین ئیزدی ته رش و که وال خودان دکرن پیکدهات، پشتی تیکچوونا دانوستاندنان دناڤه را حکومه تا عیراقی و سه رکردایه تیا شوره شا کوردی حکومه تا عیراقی ل ئادارا ۱۹۶۹ ده ست ب هیرشکرنی کر لسه ده قهرین کوردی، له ورا گوندی صوری ژ ئیک ژوان گوندان بوو ل ۱۶ ئه یلولا ۱۹۶۹ که فیه بهر هیرشین حکومه تا عیراقی و تووشی کوشتاره کا مه زن بووی ب ژن و زاروک و زه لامین و یقه ژ موسلمان و مه سیحیان پیکهاتیبوون و هه موو د کوتانه کا ته رش که والیدا هاتنه کومکرن و گوله بارانکرن و پاشان خانین گوندی هه موو هاتنه سوتن، وه سان کارتیکرنه کا مه زن ل خه لکی گوندی ئه وین ژفی کوشتاری قورتالبوین هاته کرن و تانکه دبیرانکین واندا زیندی مایه کو بشیوازه کی خه مگین باس ژفی کوشتاری دکهن.

گرنگیا بابه تی ئه وه ژ بو دیارکرن و چه وانیا رویدانا فی کوشتاری بشیوهیه کی تیروته سه ل، و کارتیکرنا رویدانی لسه وان که سین ژفی کوشتاری قورتالبوین و فه گوهاستنا ئیش نازارین خه لکی وئ، ههروه سا دیارکرن هه لویست سهرکردایه تیا شوره شا کوردی ژفی کوشتاری، ئه ری شیابوو مافی خه لکی وئ بده ستفه بینت؟ فه کولین ژ دوو ته وه ران و ئه نجام و لیست ژیده ران پیکدهیت، ته وه ری ئیک ژ فه کولین لسه ر (جوگرافی و پیکهاتا ئاکنجین گوندی صوری) تیدا باس ژ جوگرافیا وئ هاتیه کرن و پیکهاتا ئاکنجین وئ کا ژ چه ند لایه نان پیکهاتیه و پیکه ژيانا خه لکی وئ. و خالا دووین ژ ته وه ری ئیک باس ژ (ئه گه ر و چه وانیا کوشتارا گوندی صوری) دکه ت و تیدا به رسقا چه ند پرسیاران دهیته دان ژوانا: چه ئه گه ر هه بوون بو رویدانا فی کوشتاری؟ ئه ری ئه و ئه گه ر دکه هشته وی راده ی کوشتاره کا بشی شیوازی درندانه بیته ئه نجامدان؟ ته وه ری دووین لسه ر (کوشتارا گوندی صوری د بیرنانین خه لکی وئ دا) دیسان دفی ته وه ریدا باس دیارکرن وان سه رهاتین به سه ری خه لکی وئ دا هاتیه کرن و ئه و دیمه نین هاتیه دیت د چافی خه لکی وئ دا، دیسان لقییری به رسقا هنده ک پرسیاران دهیته دان، ئه ری پشتی رویدانی جاره کا دی خه لکی گوندی ئه وین ژ کوشتاری قورتالبوین زفرینه سه ر ئه ردین خوه؟ ئه ری شیان ژيانا خوه بشیوهیه کی ئاسایی بریقه به ن؟

ته وه ری ئیک

ئیک: جوگرافی و پیکهاتا ئاکنجین گوندی صوری:

گوندی صوری دکهفیته باشوری رۆژئاڤا دهشتا سلێقانهیا و باکوری رۆژئاڤا رويباری دیجله سه ر ب ناحیا سیملین ل قهزا زاخۆ ل پارێزگه ها دهوک، لسه سنورین گوندین به غلویجی ل ئالیی رۆژه لاتنی و ئالیی رۆژئاڤایی گوندی مشارا، ۲۴ کیلومه ترا ژ سه نته ری ناحیا باتیلی دویره، روه به ری گوندی نیزیکی (۱۷۳۰) دومه و نیزیکی (۷۰۰) دوونه مان به ری (دهشت و به یار) ن^۱.

ده رباره ی پیکهاتا گوندی صوری ژ پیکهاتهیه کا بچویک ژ کومه کا خیزانان کو ژ موسلمان و مه سیحیان و زیده باری هنده ک ژ خیزانین کوردین ئیزدی پیکهاتبوو، ژمارا مالین گوندی ل سالا ۱۹۶۹ گه هشتبوو ۳۸ مالان،

۱- یوان هرمن، آیامی فی ثورة کوردستان، الطبعة الثالثة، دهوک، ۲۰۱۳، ص ۶۷؛ فرمان شکر سلێقانهی، صوریا دیروکا طونده کی ب خوینی سۆربوی، زاخۆ، ۲۰۱۹، ل ۲۲.

خه لکی گوندی ژيانا خوه وهسا ده ربا زکربوون بی چ جودا هییه ک دناڤه را موسلمان و مه سیحیان دا هه می ده مان پێشکداری خوه شی و نه خوه شیین ئیک بوون و ریزگرتن دناڤه را واندا هه بوو بو ئه مونه لده می جه ژنێن مه سیحیان موسلمان نه دچوونه سه رکاری خوه دیسان لده می جه ژنێن موسلمانان مه سیحی نه دچوونه سه رکاری خوه و پشکداری د جه ژنێن هه قودودا دا دکرن.^۲

ل سالا ۱۹۵۳ عه زیز یاقویی خه مو مروگیل وه ک موختاری گوندی ده ست نیشانکربوو له ورا کارین گوندی باراپتر بریکای وی هاتبوون چاره سه رکرن و ئه و دقێ کاریدا به رده وامبوو هه تا کوشتارا گوندی ل ۱۶ ئه یلولا ۱۹۶۹ بوویه قوربانێ.^۳

ده رباره ی ژیارا خه لکی گوندی لسه ر چاندنی و خودانکرنا ته رش و که والی بوو له ورا باراپتر خه لکی وی جوتیار بوون و کاری چاندنی دکرن.^۴

دوو: ئه گه ر و چه وانیا کوشتارا گوندی سوریا:

ب ئه گه ری لاوازییا ده سه ته لاتا عه بدولره حمان محمه د عارف پارتا به عس ل ۱۷ تیرمه ها ۱۹۶۸ ب سه رکردایه تیا ئه حمه د هسه ن به کر، و ب هاریکاریا نه ته وه په رستین عه رب ب کۆده تایه کی دژی عه بدولره حمان محمه د عارف رابوون،^۵ ب قی چه ندی رژییم هاته روو خاندن و پارتا به عس ل گه ل هه قه یمانین خۆیین نه ته وه په رست بو جارا دووی هاته سه رده سه ته لاتئ^۶، و بریارا پیکه ینانا جقاتا سه رکردایه تیا شوره شی هاته دان، و ئه حمه د هسه ن به کر بوویه سه رۆک کۆمار و عه بدولره زاق ئه لنایف (۱۹۳۴ - ۱۹۷۸) بوویه سه روکی وه زیران، ل ده ستپیک کۆده تایئ سه رۆکی وه زیران عه بدولره زاق ئه لنایف سۆزدا پیکیری ب ریکه فتنانما ۲۹ حوزیرانی یا دناڤه را حکومه تا عیراقی و سه رکردایه تیا شوره شا کوردی بکه ن.^۷

به لی سه روکی وه زیران عه بدولره زاق ئه لنایف ب تنی سیژده رۆژان لسه ر پوستئ خوه مابوو به عسیان ل ۳۰ تیرمه ها ۱۹۶۸ ئه و ژ وی پوست ده ریخست، ب قی چه ندی به عسیان کونترول لسه ر وه لاتی کر، و سه رۆک کۆمار ئه حمه د هسه ن به کر بوویه سه رۆکی وه زیران ژ، و رابوو ب پیکه ینانا حکومه ته کا نوی ل ۳۰ تیرمه ها ۱۹۶۸.^۸

سه باره ت هه لویستئ حکومه تا نوی ژ کیشه یا کوردی، سه رۆک کۆمار وه زیران ئه حمه د هسه ن به کر

۲- روژین چلبی منیر، زاخۆ ۱۴ ی تیرمه ها ۱۹۵۸ - ۶ ی ئادارا ۱۹۷۵ فه کولنه کا میژوویی - سیاسی، زاخۆ، ۲۰۱۸، ل ۲۴۴؛ ئه دریس حسن ئاسیهی، « ناحیا ئاسیهن و باتیلئ دیروکه کا دیرین واره کن ب خیرو بیر وجهه کی هه ژی هاریکاری»، گوڤارا دهوک، ژماره (۲۸)، دهوک، چریا ئیکئ، ۲۰۰۵، ل ۴۲.

۳- یونان هرمنز، المصدرا سابق، ص ۶۸؛ فرمان شکر سلێفانه ی، ژێده ری به ری، ل ۸۴.

۴- فرمان شکر سلێفانه ی، ژێده ری به ری، ل ۱۰۹.

۵- جیف سیمونز، عراق المستقبل السیاسه المیرکیه فی اعاده تشکیلا الشرق الاوسگ، ترجمه: سعید العقم، بیروت، ۲۰۰۴، ص ۳۰۰.

۶- بو پتر بیژانینان ل سه ر قی کۆده تایئ: بنیره: تشارلز تریب، صفحات من تاریخ العراق المعاصر، ترجمه: زینه جابر ادريس، بیروت، ۲۰۰۶، ص ۲۶۱ - ۲۶۶؛ ماریون فاروق سلوغلیت و بیتر سلوغلیت، من الپوره الی الدكتاتوریه، العراق منذ ۱۹۵۸، ترجمه: مالک النراسی، الگبعه الپانیه، المانیا، ۲۰۰۳، ص ۱۶۷.

۷- جریده التأخی، العدد (۳۱۹)، ۲۴ تموز ۱۹۶۸.

۸- سعد ناجی جواد، العراق و المسأله الكوردیه ۱۹۵۸ - ۱۹۷۰، لندن، ۱۹۹۰، ص ۱۴۵؛ حسن لگیف الزبیدی، موسوعه الاحزاب العراقيه، بیروت، ۲۰۰۷، ص ۶۵۱.

بهیانا ژماره (۲۷) ل ۳۰ تیرمه‌ها ۱۹۶۸ ئی ده‌رکر، یا تایهت بوو ب کیشهیا کوردی فه، تیدا هاتبوو دیارکرن کیشهیا کوردی ب ناشتی و دادپه‌روه‌رانه دی هیتنه چاره‌سه‌کرن^۹، هه‌روه‌سا (جقاتا سه‌رکردایه‌تیا شو‌په‌شئ) ل به‌غدا راگه‌هاند دی پینگی‌ری ب به‌ندین ریککه‌فتننامه‌یا ۲۹ حوزیرانی کهن وه‌ک به‌مایه‌ک بو چاره‌سه‌کرن کیشهیا کوردی^{۱۰}. و قی چهندی هنده‌ک پینگاف هاقیتن داکو خو دیار بکه‌ت دی کیشهیا کوردی چاره‌که‌ت^{۱۱}

بقی چهندی ده‌سته‌ه‌لاتدارا نوی وه‌سا خوه دیارکر کو دی کیشهیا کوردی چاره‌که‌ت، و دانوستاندن ل گه‌ل سه‌رکردایه‌تیا شو‌په‌ش کوردی ب شیوه‌یه‌کی نه‌ینتی کربوون^{۱۲}، به‌لی ئه‌فان دانوستاندن گه‌له‌ک نه‌فه‌کیشان و هه‌ردوو لایه‌ن نه‌گه‌ه‌شتنه چ ئه‌نجامان له‌ورا حکومه‌تا عیراقی جاره‌کا دی ل ئادارا ۱۹۶۹ ده‌ست ب شه‌ری ل دژی گه‌لی کورد و سه‌رکردایه‌تیا شو‌په‌ش کوردی هاته‌کرن^{۱۳} هیرشکربوون لسه‌ر ده‌فه‌رین کوردی، و ئیک ژوان ده‌فه‌رین توشی ئاریشه‌یین مه‌زن بووین ژ ئه‌گه‌ری شه‌ری گوندی صوری بوو^{۱۴}

چ پئ نه‌فیت ده‌می حکومه‌ت ده‌ست ب شه‌ری بکه‌ت د به‌رامبه‌ر دا ئالیی دیتر ژ دی هه‌ول ده‌ت ل هه‌مبه‌ر زیده‌گافیین حکومه‌تی براوه‌ستیت سنوره‌کی بو بدانیت.

سه‌باره‌ت چه‌وانیا رویدانا قی کوشتاری، بنگه‌هی فه‌وجا حکومه‌تی ل ئاسیهی بوو هه‌ر سئ شه‌مب ل سپیده‌هیان، مه‌فره‌زه‌ک سه‌ر ب سیریا دوو یا فه‌وجا چوار لیوا پیاده (۲۳) بوو^{۱۵} ژ ئاسیهی ده‌ردکه‌فت و دچوو گوندی پینشاییری کو سیریه‌کا حکومه‌تی ل ویری بوو، دقئ ده‌رکه‌فتنیدا ئه‌ف هیزه دچوو هه‌ژماره‌کا گوندین ده‌شتا سلێفانه‌یا ژوانا صوری، و به‌رده‌وام قی مه‌فره‌زی گوند پشکین دکرن، ب به‌انه‌یا گرتنا وان که‌سین ژ له‌شکه‌ریا نه‌چاری (سه‌ربازیا بزوری) د په‌فین^{۱۶}.

له‌ورا د هه‌مبه‌ردا یه‌کا ئه‌ندازیاری یا ب سه‌ر فه‌رمانده‌یا هیزا زاخو یا شو‌په‌ش کوردی به‌رده‌وام رادبوو ب کارئ دانانا مینان وه‌ک که‌مینه‌ فه‌ددان ل پیشیا ترۆمبیل و زیلین سه‌ربازی یین حکومه‌تی، لده‌می دیتین ئه‌ف مه‌فره‌زه بوویه ئه‌گه‌ری نه‌خوه‌شیی بو خه‌لکی گوندی به‌رپرسی یه‌کا ئه‌ندازیاری محمه‌د خالد بوسه‌لی بریاردا دوو پینشمه‌رگه‌یان ژ هیزا زاخو ب دانانا که‌مینه‌کی ل به‌رامبه‌ر هیزین حکومه‌تی بدانت^{۱۷}، بقی چهندی ل سپیده‌هییا رۆژا ۱۶ ئه‌یلولا ۱۹۶۹ ئی، ئه‌ف مه‌فره‌زه ژ دوو زریپوشان و چوار زیلین سه‌ربازی و

۹- جریده‌ التاخ، العدد (۳۲۶)، ۳۱ تموز ۱۹۶۸.

۱۰- المصدر نفسه، العدد (۳۳۰)، ۴ اب ۱۹۶۸، اوغارا اوبلانس، النچال التحرری لکوردستان العراق (سلسله‌ الکتب المعادیه)، ترجمه: مدیریه‌ الاستخبارات العسکریه‌ العامه‌ المعاونیه‌ الاولی، سری للغایه، د.م.د. ت. ص ۱۵۲.

۱۱- بو پتر پینانینان بنیره: گارق جمباز، مراسیم و قرارات مجلس قیاده‌ په‌وره (۱۹۶۸ - ۲۰۰۳) المتعلقه‌ بکوردستان - العراق، الگبعه‌ الپانیه، ارپیل، ۲۰۰۳، ص ۴ - ۵.

۱۲- بو پتر پینانینان ل سه‌ر فان دانوستاندن بنیره: اوفرا بینغیو، کرد العراق بناو دوله‌ داخل دوله، ترجمه: عبدالرزاق عبدالله بوتانی، بیروت، ۲۰۱۴، ص ۵۷ وما بعدها.

۱۳- بو پتر پینانینان بنیره: شیرزاد زکریا محمد، مجلس قیاده‌ په‌وره فی کوردستان العراق ۱۹۶۴ - ۱۹۷۰ (دراسه‌ تاریخیه‌ سیاسیه‌ عامه)، دهوک، ۲۰۱۰، ص ۱۴۵ - ۱۵۰؛ جریده‌ خه‌بات، العدد (۵۱۴)، تشرین الاول ۱۹۶۹.

۱۴- جریده‌ خه‌بات، العدد (۵۱۴)، تشرین الاول ۱۹۶۹؛ صلاح زه‌رو، «مژعه‌ قریه‌ صوری»، مجله‌ متین، العدد (۲۴)، دهوک، ایلول ۱۹۹۳، ص ۸۵.

۱۵- جریده‌ خه‌بات، العدد (۵۱۴)، تشرین الاول ۱۹۶۹.

۱۶- وصفی حسن ردینی، کوشتارا گوندی صوری ۱۹۶۹/۹/۶، دهوک، ۲۰۰۵، ل ۱۷ - ۱۸؛ چافییکه‌فتن ل گه‌ل وه‌دیج حوسنی محمه‌د ل ۲۰۲۱/۱۲/۲ ل زاخو، نافیری ل سالا ۱۹۵۷ ژدایکبوویه، ده‌رچووین سه‌ره‌تاییه‌ و ئیک ژ بریندارین قی کوشتاریه‌ و بابی وی ئیک ژوان که‌سانان بوو ئه‌وی لقی کوشتاری وه‌غهرکی، ونوکه‌ ل زاخو ئاکنجیه؛ فرمان شکر سلێفانه‌ی، ژیده‌ری به‌ری، ل ۱۳۳.

۱۷- چافییکه‌فتن ل گه‌ل محمه‌د خالد بوسه‌لی ل ۲۰۲۱/۹/۱۶ ل زاخو؛ چافییکه‌فتن ل گه‌ل حمید خواستی ل ۲۰۲۱/۹/۱۶ ل زاخو.

ژ دوو ترومبیلین (جیب قیاده) پیکهاتبوو قهستا پيشابیری کرن^{۱۸}، و دریکا خودا گههشتنه گوندی صوری، ل قی پوژیدا مهسیحین گوندی ئاههنگ دگیران ب ههلهکفتا جهژنا خاچی (عید الصلیب) ب ئامادهبوونا قهشه ههنا یه عقووب قاشا دژیی (۴۸) سالییدا ژ مووسل هاتبوو زاخۆ ل سپیدههیا قی پوژئی ئه و دگه ل شوپیری و کورئ شوپیری ژ زاخۆ هاتبوو^{۱۹}، خه لکی گوندی ژ بهر ترسا وان پیشوازی ل کرن، و ئاڤ و ئاڤه ماست لدویف داخوازییا وان پیشکیشی وان سهربازان کرن، پاشان ئهڤ هیزه ژ گوندی ده رکهفتن و به رهڤ گوندی به غلویجی چوون، به لئ پشتی ژ صوریا ده رکهفتین ب ماوه به کئ کیم ل جهه کئ ب ناڤی (ملا خویکن) نیزیکی صوری، مینهک ل بن زیله کا سهربازی په قیوو^{۲۰}، و بوویه ئه گهرئ کوشتنا به پرسه کی ژ هیزین حکومی ب ناڤی عه بدلوله هاب که ریم ئه ندامی سه رکردایه تیا پارتا به عس (عجو القیاده القگریه للحزب البعپ)^{۲۱}. ئیکسه ره مانده یی سریا دوو جیداری ئیکئ یوونس عه تار باش خه لکی مووسل بوو، ب ئامیری بیته لئ د گه ل باره گایئ فه و جا سئ ل ئاسیه ئاخفت، و بو وان دیار کر کو مینهک ل بن زیله کئ یا په قی، و ئه و یین به رهڤ به غلویجی و پیشابیری ده یین، به لئ ل قیری جیداری دووی عه بدلولکه ریم محمه د جیحی جیگری فرمانده یی سریی بوو فرمانده و پله دار ئاگه دار کرن کو ئه و ناچن، و ئه و بوو چوون هه بوو کو خه لکی صوری ئهڤ مینه ل به روان فه دابوو بو هندی بهینه کوشتن، و دڤیت ئه و بزفرنه صوری و تولا په قاندنا مینی ژ خه لکی وئ فه که ن، و یئ رژد بوو ل سه ر هیرشکرئی لسه ر گوندی صوری^{۲۲}؛ چونکه ده من لده ستپیکئ چوین دگوندی دا خه لکی گوندی بو وان دیار کربوو دڤی ریکئ دا بچن کو ئه و ریکه ئاسانتر و خوه شتره ژ ریکا دویتر بخوه خه لکی گوندی چ مه به ست ژڤی چهندی نه بوو بتنی بو ئاسانکرنا ریکئ ئهڤ چهنده بو وان روون کر، له ورا جیحی ئیکسه ره زرا خه لکی گوندی کر کو وانا ئهڤ که مینه لبه ر وان یا دانای^{۲۳} هوسا جیحی دوو زیل تژی سه ربازکران و ئه و ب ترومبیله کا جیب واز سیار بوو و زڤری گوندی صوری^{۲۴}.

ده من هیزا حکومه تی گه هشتیه گوندی صوری، عه بدلولکه ریم محمه د جیحی بریاردا سه ربازین خو، هه می گوندیان بگرن و ل ئیک جهی کۆم بکه ن. سه ربازان ژن و زه لام و زارۆک هه موو ب زۆری ژ مالین وان ده رکران و گوته وان به پرسی حکومه تی دئ گوتاره کی بو وه بیژت بقی شیوازی هه می گوندی ل کوتانا مالا ئیبراهیم هه لوی کومکران^{۲۵}، گه له ک ژ خه لکی گوندی یین موسلمان ره قین به لئ مه تران ئه لقه س هه نا یه عقووب قاشا دبیژته مه سیحیان نه ره فن کو ئه و دئ لگه ل هیزین حکومه تی ئاخفت داکو نه هیلت زیانی

۱۸- روژین چلی منیر، ژیده ری به ری، ل ۲۴۴؛ هوژین مسعود سه رنی، شوره شا ئیلونئ ل ده فه را به هدینان ۱۹۶۱ - ۱۹۷۰ فه کۆلینه کا میژووی، زاخۆ، ۲۰۱۸، ل ۱۷۶.

۱۹- یاداشته نامه ی نفیسینگه ها پارقی دیموکراتی کوردستان بو نه ته وه یین ئیکگرتی ل نافه راستا چریا دووین ۱۹۶۹، ل ۲ - ۳، ژ ئه رشیفئ مه کته با سیاسی یا پارقی دیموکراتی کوردستان، ل ۱۷ - ۱۸؛ سلام مجید کندلان، فاجعه صوری الکلدانیه باقیه فی الجمائر الحیه، جریده بیپ عنکاوا، العدد (۶۹)، ارییل تشرین الاول ۲۰۱۳.

۲۰- وصفی حسن ردینی، ژیده ری به ری، ل ۱۸؛ یونان هرمن، المصدر السابق، ص ۷۶؛ فه لچوکرده که ی گوندی صوری، چهنده به ربه ره کین جودا جودانه پاراستینه ل ئه رشیفئ مه کته با سیاسی یا پارقی ل هافینگه ها پیرمام.

۲۱- مسعود بارزانی، بارزانی و بزوتنه وه ی رزگاری خوازی کورد شوره شی ئه یلول ۱۹۶۱ - ۱۹۷۰، به رگی سییه م، به شی دووهم، هه ولیر، ۲۰۰۴، ل ۱۱؛ جریده خه بات، العدد (۵۱۴)، تشرین الاول ۱۹۶۹.

۲۲- فرمان شکر سلیمانیه ی، ژیده ری به ری، ل ۱۳۴؛ وصفی حسن ردینی، ژیده ری به ری، ل ۱۸ - ۱۹.

۲۳- چاڤیکه فتی ل گه ل عومه ر مونیر یوسف ل ۲۰۲۲/۱/۱ ل گوندی صوری ل زاخۆ، نافبری ل سالا ۱۹۶۴ ل گوندی صوری ژدایکوبوییه، و ئیک ژ بریندارین قی کوشتاری یه، و نوکه ئاکنجیه ل گوندی صوری.

۲۴- فرمان شکر سلیمانیه ی، ژیده ری به ری، ل ۱۳۴.

۲۵- یونان هرمن، المصدر السابق، ص ۷۶؛ گوڤاری ده نگی پیشمه رگه، ژماره (۲۴)، ته شرینی دوهم ۱۹۶۹، ل ۱۲ - ۱۳؛ چاڤیکه فتی ل گه ل وه دبع حوسنی محمه د ل ۲۰۲۱/۱۲/۲ ل زاخۆ؛ چاڤیکه فتی ل گه ل ئه لیکسان گلیانه مه رقوس که زنه خی ل ۲۰۲۱/۱۲/۲ ل گوندی صوری، نافبری ل سالا ۱۹۵۵ ل گوندی صوری ژدایکوبوییه، و کارئ جوتاریی دکر و نوکه ل گوندی صوری ئاکنجیه.

بگه هینته خه لکئی گوندی^{۲۶} له ورا گه له ک هه و لدا جحیشی پازی بکته، کو خه لکئی گوندی چ ناگه ه ژفی مینن نینه و چ په یوه ندی پیغه نینه. به لئ جحیشی به ری چه کی دایئ و چهند گولله لیدان^{۲۷}، پاشان موختاری گوندی خه مو مروگی که زنه خی هه و لدا عه بدولکه ریم جحیشی پازی بکته و بو دیارکر کو خه لکئی صوری چ ده ست ل گه ل فی کریاری نینه، و خه لکه ک هه ژارن بتنی ب کاری جوتیاریئ فه مژویلن. لئ عه بدولکه ریم جحیشی خه مو ژی گولله بارانکر و کوش^{۲۸}، پاشان له یلا کچا خه مو ی ژ نافا ئافره تا ده رکه فت و بزاف کر چه کئی عه بدولکه ریم جحیشی ژئ وه ربگرت، به لئ جحیشی ب ده مانجا خو له یلا ژی کوش. پاشان عه بدولکه ریم جحیشی و سه ربازین د گه لدا ته قه ل گوندیان کرن^{۲۹}، د نه جامدا (۳۸) که س هاتنه کوشتن و (۲۲) ژی بریندار بوون، و پشتی نه جامدانا فی کوشتاری جحیشی فه رماندا هه می خانین گوندی به یینه سووتن^{۳۰}.

و جحیشی فه رمان دایه بنگه هی ساخله میا ئاسیهی کو نابیت چاره سه ریا برینداران بکه ن، و بریندارین گوندی مانه د فی رهوشیدا هه تا رۆژا ۱۷ ئه یلولئ ۱۹۶۹ ئ، دوو که س ژ گوندی ئافزریکئ دچنه بنگه هی ساخله میئ ل ناحیا ئاسیهن، داکو بریندارین صوری ده رمان بکه ن، لئ نوژدار و برین پیچین بنگه می دیارکرن ئه و نه شین؛ ژبه رکو عه بدولکه ریم جحیشی هوشداری دایه وان نابیت هوین وان چاره سه ر بکه ن^{۳۱}. لئ هنده ک ژ ریه سپی و ماقولیلین گوندین ئافزریک و به غلویجئ قه ستا زاخو کرن، و هاوارا خو گه هاندنه مه ترانئ مه ترانخانا کلدانی ل زاخو (یوسف بابانا)، ههروه سا چونه لایئ هه ر ئیک ژ: فه رهاد حاجی شه مددین ئاغا و حوسین عه بدولکه ریم شه مددین ئاغا و عسمه ت عه بدولکه ریم شه مددین ئاغا، و داخواز ژ وان کرن کو چاره یه کئی بو بریندارین صوری ببینن، فان که سان هه و لدان بچنه لایئ ده زگه هیئ حکومه تی ل زاخو و ئاسیهن و سیملئ، داکو چاره یه کی ببینن بو فان برینداران. لئ ل دو ماهیئ نه چار بوون چونه مووسل و شیان رازه مه ندییا هه والگیریا فرقا چوار بو قه گوهاستنا وان بریندارا بو نه خوشخانه یا (الجمهوری) ل مووسل وه ربگرن، ب فی چه ندی ل سپیده میا رۆژا ۱۸ ئه یلولئ ۱۹۶۹ فه رهاد حاجی شه مددین ئاغا سی ترومییلین لاندروفه ر ژ زاخو بو بریندارین گوندی صوری هنارتن و بقان ترومییلان بریندار گه هشتنه مووسل و هاتنه چاره سه ر کرن^{۳۲}.

ده نگو باسی فی کوشتاری د ئیزگئ ده نگی کوردستاندا هاته به لافکرن، و په یاما کوشتاری بو ماوی هه فت رۆژان ل دویش ئیک ب شه ش زمانان ده اته خواندن: زمانئ کوردی، عه ره بی، سریانی، ئینگلیزی، فه ره نسی و

۲۶- چافپیکه فت ل گه ل وه دیع حوسنی محمه د ل ۲۰۲۱/۱۲/۲ ل زاخو؛ چافپیکه فت ل گه ل حه سه ن محو حوسین ل ۲۰۲۱/۱۲/۲ ل زاخو، نافری ل سالا ۱۹۵۵ ل گوندی صوری ژدایکبووه ئیک ژوان که سانان بوو ئه وین خیزانا وی لبه ر فی کوشتاری که فتی، نوکه ل زاخو ئاکنجیه؛ چافپیکه فت ل گه ل فرمان شکر سلیفانه ی ل ۲۰۲۱/۹/۱۶ ل زاخو.

۲۷- صلاح زه رو، المصدر السابق، ۸۵؛ په سار، «یومیات پوره ایلول»، مجله متین، العدد (۱۶)، ص ۷۴؛ گوفاری ده نگی پیشمه رگه، ژماره (۲۴)، ته شرینی دوهه م ۱۹۶۹، ل ۱۳.

۲۸- یونان هرمن، المصدر السابق، ص ۷۶؛ چافپیکه فت ل گه ل ئه لیکسان گلیانه مه رقوس که زنه خی ل ۲۹ / ۱۲ / ۲۰۲۱ ل گوندی صوری ل زاخو؛ چافپیکه فت ل گه ل مه لا عه بدولکه ریم صوفی ل ۲۰۱۴/۱۱/۲۱ ل زاخو، نافری ل سالا ۱۹۲۴ ل گوندی گه رده می ل کوردستانا سووری ژدایکبوویه، ل سالا ۱۹۴۰ کار دیار تا هیوا دا کریه کو ب کاری پوستن رادبوو، و ل سالا ۱۹۴۸ بوویه ئه ندامئ پارقی دیموکراتی کوردستان، چه ندین جارن بوویه به رپرس و ئه ندامئ لژنا ناوچا زاخو یا پارقی ل سالا ۲۰۱۹ وه غه ر کریه.

۲۹- رۆژین چلبی منیر، ژیده ری به ری، ل ۲۴۵.

۳۰- رۆژین چلبی منیر، ژیده ری به ری، ص ۲۴۵ - ۲۴۶؛ جریده خه بات، العدد (۵۱۴)، تشرین الاول ۱۹۶۹؛ فرمان شکر سلیفانه ی، ژیده ری به ری، ل ۱۳۳.

۳۱- وصفی حسن ردینی، ژیده ری به ری، ل ۲۴ - ۲۵؛ چافپیکه فت ل گه ل فرمان شکر سلیفانه ی ل ۲۰۲۱/۹/۱۶ ل زاخو.

۳۲- چافپیکه فت ل گه ل ئه لیکسان گلیانه مه رقوس که زنه خی ل ۲۹ / ۱۲ / ۲۰۲۱ ل گوندی صوری ل زاخو؛ وصفی حسن ردینی، ژیده ری به ری، ل ۲۶، رۆژین چلبی منیر، ژیده ری به ری، ل ۲۴۶.

توركماني^{۳۳}، ھەروەسا ھەر دگەل بەيانی د ئىزگى دەنگى كوردستاندا ھوزانەك ب دەنگى بارزان مەلا خالد ھاتبوو خواندن لسەر كارەساتا سوريا و دەكان^{۳۴}.

كوشتارا سوريا دەنگفەدانەك مەزن ل دەقەرئ ھەبوو، و ترسەكا مەزن ل دەف خەلكى دەشتا سلیقنەيا و دەوروبەران پەيدا كړبوو، و بوويه جهی نەرازیبوونا خەلكى، لى چ ب خەلكى دەقەرئ نەدھاتە كرن، ژبەر سیاسەتا دوژمنكارانە یا حكومەتى، و خەلك د ترسان ئەوا ل سوريا چىبووى ل گوندین وان ژى دووبارە بىت^{۳۵}.

ژلايى خوهفە سەرکردى شوپرشا كوردى مەلا مستەفا بارزانى د یاداشتنامەكیدا ل چریا ئىكى ۱۹۶۹ ى دا، بۇ سكرتیرى گشتى یى نەتەوهیىن ئىكگرتى (یوپانت_ Uthant)، باسنى كوشتارا سوريا كر و نەرازیبوونا خۆ ل سەر فان كریارین حكومەتا بەعس دیار كړبوو. ھەروەسا دقنى یاداشتنامیدا باسنى وان گوندین حكومەتى سووتین ھاتبوو كرن^{۳۶}. ھەروەسا چەندین یاداشتنامە بۇ چەندین رىكخراو و كومەلەییىن مافى مروقى یىن جیھانى گازیكرن، و تیدا باسنى كوشتارین سوريا و دەكان كړبوو، ھەروەسا ب رىكا بەرپرسین كورد یىن ژدەرڤە بەلاڤكرن ۋەك شەمسەددین موفتى نوینەرئ پارتى ل تەھران و ب رىكا كومەلا خویندكارین كورد ل ئەوروپا و محەمد سەعید دوسكى نوینەرئ پارتى ل ئەمرىكا و ھەروەسا عەزیز شىخ رەزا نوینەرئ پارتى ل بەیروقى بەلى دەستھاتیىن وی دەمی دكىمبوون و كارتىكرنا خۆ كیم ھەبوو بەلى رویدانا كوشتارا سوريا پتر كارتىكرنا خۆ ھەبوو؛ ژبەركو مەسیحى بوون و چەندین كەنيسەییىن مەسیحى ل جیھانى لایەنگرى كړبوون^{۳۷}.

تەوهرئ دوویى

كوشتارا سوريا دبیرتانیىن خەلكى وئ دا:

لدور كریارا قى كوشتارى چەند ژیدەرەك ئەوین ژقى كوشتارى قورتالبوویىن روونكرنەكى ددەنە وان دیمەن دقنى پۆژیدا ب چاقى خۆ دیتین ژوانا: محو حوسین یى ناقدار ب محو باتیلی ئەوئ ب گرانى برینداربووى و ژ كوشتارى قورتالبووى دبىژت: «پشتى مین دبن ترومبىلا سەربازیدا پەقى ئىكسەر ل گوندى زفرین بى قەكولین ئەم ھەمى كرنە د کوتانا پەزى دا و لېەر چاقى من زەلامین مەزن و ریه سپی لسەر پشتى دخوشاندن و بچویك ب لاندك فە ئىنابوون و زەلام ژ ۆن و زاروكان جودا كرن دەستپىكى قەشە كوشتن و پاشان ئىك لدویف ئىك ب تفەنگى ھىرشكر ئەز ل ریزا زەلامان دوو گولە ھن كەفتن و ھەڤزینا من بناقى (ئامینا ئىبو) دناڤ دا ب دژواری بریندار بوو و سى كچین من بناقى (غەریبا، سەیران و میران) ھەرد وی دەمیدا بوونە قوربانى»^{۳۸}.

ھەروەسا تەببەت شوكر سولەیمان ئىك ژ قورتالبوویانە دبىژت:» ل وی دەمی ژىى من دوازده سال بوون

۳۳- چاقىكەفتن ل گەل بارزان مەلا خالد ل ۲۰۱۵/۱/۱۳ ل ھەولتیرى، نافبرى ل سالا ۱۹۴۵ ل ناحیا قوشتەپە ل پارىژگەھا ھەولتیرى ژداىكبوویە، خواندنا خۆ یا سەرەتایی و نامادەبى ل ھەولتیرى تەمام كریە، ل بەھارا ۱۹۶۶ بوویە پىشمەرگە و ل سالا ۱۹۶۸ چوویە ئىزگى دەنگى كوردستان ۋەك بىژھر كاركریە ھەتا سالا ۱۹۷۵، و ل سالا ۱۹۷۹، بوویە پىشمەرگە و ل سالا ۱۹۸۳ دووبارە چوویە ئىزگى دەنگى كوردستان، و پشتى سەرھلدا نا ۱۹۹۱ بوویە كارگىرى لقا دوو یا پارتى، و ل سالا ۱۹۹۲ بوویە ئەندامى پەرلەمانى كوردستان، و ل سالا ۱۹۹۳ بوویە برىكارى ۋەزارەتا رھوشەنبىرى، و ل كونگرئ یازدى یى پارتى بوویە ئەندامى بەدەگ یى لژنا مەرکەزى یا پارتى، و ل سالا ۱۹۹۶ ھاتە خانەنشینكرن ...

۳۴- بنیره پاشكۆیى ژمارە (۴).

۳۵- چاقىكەفتن ل گەل صالح ئەمین صالح ل ۲۰۱۵ / ۱۱ / ۲۱ ل زاخۆ، نافبرى ل سالا ۱۹۴۰ ل گوندى بىتاسى ل قەزا زاخۆ ژداىكبوویە، ل سالا ۱۹۵۷ چوویە دناڤ رىژین پارتى دیموكراتى كوردستان دا، و ل سالا ۱۹۶۱ پشكدارى دشورەشا ئەیلولیدا كړبوو و نوکە ئاكنجیە ل زاخۆ.

۳۶- شىرزاد زكریا محمد، المصدى السابق، ص ۳۷۶ - ۳۷۸.

۳۷- یاداشتنامە نا قىسینگەھا پارتى دیموكراتى كوردستان بۇ نەتەوهیىن ئىكگرتى ل نافەرستا چریا دوویى ۱۹۶۹، ۲ - ۳، ژ ئەرشىقى مەكتەبا سیاسى یا پارتى دیموكراتى كوردستان، بۇ پتر پىژانینان بنیره پاشكۆیى ژمارە (۳)؛ ھوژین مسعود سەرنى، ژیدەرئ بەرى، ل ۱۷۷.

۳۸- فرمان شكر سلیقنەهى، ژیدەرئ بەرى، ل ۱۳۶.

به‌لێ باش ل بیرا من ده‌یت هه‌قاله‌کا من هه‌بوو بناقێ غه‌ریبا، دکوتانیدا ده‌ستێ من و وێ تیکدا بوو لده‌مێ هێرشکرین من خوه نێزیککی دایکا خوه کر ژترسا دا به‌لێ هه‌ر غه‌ریبا یێ ده‌ستێ من به‌ر نه‌دا و دده‌مه‌کێ دا ئاخینک ژ غه‌ریبا یێ هات و ده‌ستێ من گفاشت ئه‌و بوو دوو گوله‌یێن تهنه‌نگێ ب زکێ وێ که‌فت و ریڤیکێن وێ ئیکسه‌ر که‌فتنه ئاخێ هه‌ر ده‌مان ده‌مدا وه‌غه‌ر کر و دبیزت ئه‌ف تاوانه ج جاران ژبیرا من ناچت هه‌روه‌کو دووهی رویدایی^{٣٩}.

رهمه‌زان شوکر سوله‌یمان ئیک ژوان که‌سان بوو ده‌مێ چه‌فتیه‌کێ ژبه‌ری رویدانێ هاتبوو گرتن ژلایێ هه‌مان مه‌فره‌زه یا عه‌بدوکه‌ریم جحیشی ب ئه‌گه‌رێ سه‌ربازییا ب زۆری و هاتبوو ره‌وانه‌کرن بۆ مه‌خه‌را ئاسیبهی و بۆ ماوێ هه‌یفه‌کێ ده‌سته‌سه‌رکریوو و ده‌اته ئه‌شکه‌نجه‌دان، به‌لێ ژبه‌ری بێته‌ گرتن به‌ره‌قه‌ی هاتبوو کرن ژبۆ ئاهه‌نگا هه‌فزیییا وی دگه‌ل دوهماما وی (سه‌بیجا عوسمان) کو بریار بوو ئاهه‌نگا وی د چه‌فتییا کوشتاری دابوو به‌لێ ئه‌و بوو رهمه‌زان هاته‌ گرتن، و ل چه‌فتییا پشتی گرتنا وی کوشتار هاته‌ رویدان و د ئه‌نجام دا خواستییا وی ئه‌وا بناقێ سه‌بیجا بوویه ئیک ژوان قوربانان ئه‌وا دناقا قێ کوشتاری دا^{٤٠}.

خیزانا مونیر یوسف عه‌لی ئیک ژوان خیزانا بوو ئه‌و یێن دقێ کوشتاریدا، لده‌مێ رویدانێ مونیر یوسف ژ گوندی ده‌رکه‌فتبوو، به‌لێ ده‌مێ ده‌یت دبیت ده‌نگێ ته‌قا یێ ژ گوندی ده‌یت له‌ورا ئیکسه‌ر چوو دناقا سپینداران دا خو فه‌شارت، به‌لێ خیزانا وی ژقێ کوشتاری قورتال نه‌بوو، له‌ورا ده‌مێ له‌شکه‌ری عیراقی هه‌می خیزانێن گوندی کومکرین هه‌فزییا وی ژێ بناقێ له‌یلا عومه‌ر ریحان یا ب دووگیان بوو و سێ کورپن وی ئیک بناقێ رهمه‌زان مونیر دژێ سێ سالییدا و و صالح مونیر دژێ دوو سالییدا و عومه‌ر مونیر دژێ چوار سالییدا و دگه‌ل که‌چه‌کا وی بناقێ سه‌کینا دژێ ٦ سالییدا، هوسا خیزانا وی ژێ که‌فته دناقا قێ کوشتاری دا له‌ورا پشتی کوشتار هاتی ئه‌نجامدان له‌یلا بریندار دبت و دوو کورپن وێ ئه‌وه‌ژ رهمه‌زان و صالح بوونه قوربانی له‌یلا بێ کو بزانت کورپن وێ ژيانا خوه ژ ده‌ستدانه پشتی له‌شکه‌ری عیراقی دچت کورپن خوه ددته به‌رسینگێ خوه و دگه‌ل که‌چه‌کا خوه بێ کو کورپن خوه یێ دویتر ئه‌وێ بناقێ عومه‌ر ببیت؛ ژبه‌رکو که‌فتبوو لێن که‌له‌خان قه‌ و بریندار ببوو، له‌ورا قان زاروکان دبت و چوو به‌ره‌ف ریکا گوندی به‌غلوچه‌، ل گوندی به‌غلوچه‌ فه‌وجه‌کا چه‌ته‌یێن مشیر ناغای لوپری بوو و داخوازا هاریکاریی ژوان کربوو، به‌لێ ژ ترسین حکومه‌تی دا قێ فه‌وجی نه‌شییا بوو چ هاریکارییان پیشکیشی له‌یلا بێ بکه‌ت، برینا له‌یلا یێ دژوار بوو له‌ورا نه‌چار بوو کورپن خوه دریک گوندی به‌غلوچه‌ی دا باقیت، هاتبوو گوندی ئافزریک، ده‌رباره‌یی عومه‌ر مونیر، ده‌مێ مونیر یوسف ده‌اوارا خیزانا خوه ده‌یت که‌سه‌کێ ژ خیزانا خوه نابیت و ئیکسه‌ر هزر کربوو خیزانا وی ییت هاتینه سوتن، به‌لێ ده‌مێ دناقا که‌له‌خان دا دگه‌رت کورپن خوه عومه‌ری دبیت کو که‌فتبوو دناقا که‌له‌خان دا و ب دژواری بریندار ببوو، دوی ده‌میدا مونیری هزر کر عومه‌ری ژيانا خوه یێ ژده‌ست دایی، به‌لێ ده‌مێ عومه‌ر ددته له‌رسینگێ خوه ناله نال ژ عومه‌ری هاتبوو ژبه‌ر ئیشا وی یا دژوار، رابوو یوسف دایه ده‌ست یوسف قریاقووس و دبیزته بگه‌هینه گوندی ئافزریکی داکو ئه‌و ل که‌له‌خین خیزانا خوه بگه‌رت ده‌مێ یوسف قریاقووس چوو به‌ گوندی ئافزریکی و عومه‌ر برینا وی ده‌رمان بکه‌ت له‌یلا هه‌فزییا مونیری دبیت، و ئیکسه‌ر هاتبوو گوندی صورییا گووته مونیری له‌یلا یا ل گوندی ئافزریکی ده‌مێ مونیر ده‌اوار وان چوو، له‌یلا بو دیار کر کو دوو کورپن خو ییت هاقیتین جبه‌کێ ل

٣٩- چاڤیکه‌فتن ل گه‌ل ته‌یه‌ت شوکر سوله‌یمان ل ٢٠٢١/١١/٨ ل زاخۆ، ناڤری ژدایکبوویا گوندی صورییا، ئیک ژ که‌سانین قورتالبووین کوشتاری یه و دوی ده‌میدا ژبێ وێ ١٢ سال بوو، نوکه ل زاخۆ ناکنجیه.
٤٠- چاڤیکه‌فتن ل گه‌ل فرمان شکر سلێفانه‌ی ل ٢٠٢١/١٠/٩ ل زاخۆ.

گوندی به غلویجه، مونیر نه چار بوو له یلا بریوو گه لخوا دا ل کوریت خوه بگه رت به لئ ده می چوینه وی جهی دینت گیانه وه ران که له خین هه ردوو کورین وی ییت خوارین بتنی هنده ک ههستی ژوان هیلا بوون ئیکسه ر له یلا شوک بوو و بوویه نه گه ر له یلا میشکی خو ژده ست بدت، و مونیر نه چار بوو نه وه ههستی کورین خو ده مان جه دا فه شیرت، پشتی رویدانی ب سئ هه یقان له یلا دوو زاروکان دبه ت له ورا ژبه ر قئ کاره ساتی نا قیت وان کر بوو فه رمان و تالان، له یلا ژقئ رویدانی نه یا دروستبوو و شیت ببوو مابوو دقئ ده ردی دا هه تا سالا ۲۰۲۰ گیانی خو ژده ست دایی^{۴۱}.

دیمان نه وه شو فیئر قه شه هه ننا ئینای گوندی بنا قئ (حوسنی محهمه د عیسا) و کورئ وی بنا قئ وه دیع د ژئ یازده سالی دا دگه لدا بوو، دبیزت: «بابی من شو فیئر ترومیلا جیب بوو هه رده می قه شه ژ مووسل دهاته زاخو سه ره دانا دیرا زاخو دکر و پاشان دچوو یه گوندین کریستیانان وه ک سوریا و به غلویجه و ئافزریک و دیره بوون دوو تا سئ روژان دمان و زقری، قئ جاری وه ک جارین دیتر قه شه ژ مووسل هات و بابی من وه ک شو فیئر ترومیلا قه شه به ره فان گوندان و چوونه گوندی سوریا و نه ز ژ دگه ل وان دابووم لده می رویدان چیبووی سه ربازین عیراقی هه می گوندی کومکر ل کوتانی ژئین دان عه مر ل لایه کئ دانان و زاروکی بچویک ل لایه کئ و زه لام لایه کئ دانا بوون، جحیشی گۆت مینه کا په قی کا کی نه ف کاره کریه بلا خو دیار بکه ت قه شه و موختار بیژنه به رپرسی ۱۰ زه لامان ژمه بن لیکولینی دگه ل وان بکه ن ژن و زاروکان به یلن به لئ نه وه بقئ چه ندی رازی نابن ئیکسه ر ب گولله یان هیرشکر، به لئ لده ستینک ژبه ری هیرش بکه ن بابی من گۆت نه گه ر نه ز قورتال نه بووم نه مانه ت تو دایکا خوه، لده می ته قه لمه کرین ئیکسه ر بابی من نه ز دامه لپشت خوه له ورا که له خئ بابی من که فته سه ر که له خئ من و نه ز مامه لب که له خئ بابی خودا و هاتم پاراستن، پشتی ۲۵ تا ۳۰ خوله کان خوه فه کیشان شو فیئر نه فسره عه بدولکه ریم جحیشی یئ ئیزدی بوو هیلا لوپئر فه رمان دایی دبیزت نه هیله که س خوه قورتال بکه ت به لئ پشتی چووین دبیزته وان هه ر که س ژ وه چ موسلمان چ مه سیحی یئ بقیت دئ وه قورتال که م له ورا وه دیع دگه ل دوو که سان ئیک موسلمان و ئیک مه سیحی یئ بریندار بووی و دگه ل کچا موختاری قورتال بوون قئ که سی بریوونه نهالی ژویرئ چوونه گوندی به غلویجئ، پاشان هاته زاخو دبیزته که س و کارین خوه تا قئ ده می نه زانی بابی وی یئ ساخه یان مریه پشتی که س و کارین وی ده اوارا بابی وی چووین دینن نه مایه، و ئیکسه ر که له خئ وی ئینابوون زاخو فه شار تبوون، نه ف رویدانه بوویه نه گه ر بو ماوئ ساله کئ وه ک شیتا لیها تم پشتی ساله کئ بریکا چاره سه ری ژنووی هاتم لسه ر هزر و بیرین خوه به لئ چ جارن نه ف روژ ل بیرا من ناچت^{۴۲}.

یونان هورمز ئیک ژوان که سانان بوو نه وین خیزانا وی دقئ کوشتاری دا و هنده ک ژ خیزانا وی بووینه قوربانی له ورا د په رتووکا خودا چه ند سه رهاتییه کا ژ زارده قئ خیزانا خوه باسی قئ کوشتاری دکه ت، کو نه وه لده می رویدانا کوشتاری ل ده فه را ناوپردان بوو، ده می ناگه ه ژقئ کوشتاری بووی ئیکسه ر به ره ف گوندی خوه فه هاتبوو ژبه ر مالبات و گوندی خوه و هنده ک ژ خیزانا خوه دیتبوون نه وین بشوه یه کی سه رسورمان ژ قئ کاره ساتی قورتال بووین دبیزت: «من پرسیار ژبابی خوه کر نه وی دوو کورین خوه ئیک بنا قئ (گوریال) یئ ۲۴ سالی و یئ دی بنا قئ (نه جیب) یئ ۴ سالی و دگه ل براین وی خه مو و موسا و ژنبرا وی و کچا براین وی ژده ستداین دگه ل هه ژماره کا برینداران ژ بچویکین براین وی و دیار دکه ت کا چه وا هاتبوو قورتالکر و

۴۱- چا فیکه فت ل گه ل عومه ر مونیر یووسف ل ۲۰۲۲/۱/۱ ل گوندی سوریا ل زاخو؛ چا فیکه فت ل گه ل فرمان شکر سلیمانیه ل ۲۰۲۱/۱۰/۹ ل زاخو.

۴۲- چا فیکه فت ل گه ل وه دیع حوسنی محهمه د ل ۲۰۲۱/۱۲/۲ ل زاخو.

دیپژت خوزی ئەز ژێ دگهل وان هاتبام کوشتن کو ئەو یی راوهستیایی بوو دنیقهکیدال پشت براییین خوه خو دهاڤیژته ئەردی، و دکهڤته لبڤ کهلهخان دا هوسا هاتبوو قورتالکرن، بهلی لڤیری ئاریشه نهیا کوشتی و بریندار بوویانه لڤیری ئەری چهند زاروک مانه بی دایکو باب ؟ و چهند ژن مانه بیژن ؟ هندهک ژوان مانه لسهر کهلهخین بایین خوه یان یی دایکین خوه هندهک مانه لسهر کهلهخین زهلامین خوه ب گری و شینی فه و ئەف کهلهخه سی شهف و روژان بقی شیوهی مابوون و کهسی نهشییا خو نیزیک بکهت ههتا هندهک ژ مروڤین مه ل گوندین دهووروبهر هاتین ههولدان گورین ب کۆم وان فهشیرن ژ ترسین حکومهتی دا، لدهمی هندهک بریندار برین نه خوشخانهیین باژیری بو چارهسهریی نه خوشخانهیان رهتکرن چارهسهریکهت؛ ژبهرکو لدویڤ بوچوونا وان ژ یاخیوویمان ههژمارتبوون چاره نهکرن ههتا هندهک کهسان ژ ماقویلین زاخو مایتیکرن کربوون»، ههروهسا خوشکا یونان هورمز بناڤی مادلین ئەوا دوو تهقه فی کهفتین ب چاڤین پری رووندک فه سهرهاتییا خوه فه دگریت و دیپژت» ئەز کچهکا ۱۰ سالی بووم دگهل دایکا خوه ئەوا برایی من بناڤی نه جیب یی چوار سالی لبهر سینگی و، من نه دزانی کا چ چیبوو، سهرباز هاتن دمالا مه دا گازی کر و ئەم ژمالدا دهکرکرن کرنه د بیستانهکی بچویک دا و گوت هین هه می براوهستن و دناڤا مه دا کهسانین دان عهمر و زاروکین بچویک و و دایکین بچویکین وان لبهر سینگی وان و گۆتنه مه ئەفسهر دی گوتارهکی پیشکیش وه کهت ههتا قهس ههنا و مام خه مو هاتین و کوشتار هاته نهجامدان هوسا هه موو کهفتنه ئەردی چ یی کوشتی و یی بریندار و هندهکا ههولدا خوه قورتال بکهت بهلی سهربازان نه هیلابوون برهڤن وهوسا بدهنگی بلند و ئاه و نالین ژهه موو لایه نان دهنگ بلند بوو و کهلهخ کهفتبوون سهر ئیک، و لقی ده می من ههست ب برینا خو کر و من زانی دایکا منا دکهته هاوار و برایی من یی بچویک یی دناڤا دهستان دا، و من راحیل ههڤژینا مه نسور یوسف ئەوا کومهکا تهقا فی کهتی دیت ههولدا کوری خوه ئەوی لبهر سینگی خوه پاریزت لی ئەو هاته کوشتن و کوری و قورتالوو، و ئەز مامه دناڤا خوینا خودا ههتا برایی من یی مهزن هاتی و ئەزکرمه پشتا خو بهاریکاریا برایی من یی دیت یی بریندار بو نزیکتین گوند بریم، پشتی قورتالوویم ههژمارهکا زارۆکان و پتیا وان نه گههشتبوون ۱۰ سالی مانه بی دایکو باب و دگریان»^{۴۳}.

داوود گورگیس ئیک ژ کهسانین گوندی صوریایه دیپژت: «دهمی لهشکهری عیراقی هاتی ئەز ل دهرفه بووم و من دیت دایکا من دگهل چوار خوشک و دوو براییین من برن لهورا ئیکسهه ئەز دگهل هندهک ههڤالان رهڤیم مه خو دناڤا دارین سپینداران دا فهشارتبوو، دهمی بوو ئیڤار کهسهک بناڤی بوترس ب بهز و ب بهینهکا تهنگ هات و ژترسادا دکهڤته ئەردی و گۆت هه موو کوشتن، هوسا داوود دگهل هڤالین خوه هاتنه دناڤا گوندی دا و دبینن گوندی هاتییه سوتن و خه لکهک یی دناڤا خوینا خودا و هه موو بووینه قوربانی، برایی وی بناڤی ناجی گورگیس د ژیی ۴ سالییدا بوویه قوربانی و دایکا وی بناڤی (مه ریه م ره شو) و خوشکا وی بناڤی (مارگریتا) بریندار ببوون، بهلی برایی وی یی دیت بناڤی (قه یسهه) کهفتبوو بن کهلهخی کهسهکی بناڤی (نادیرا ئیبراهیم حوسین) لهورا قورتالوو، دایکا وی دگهل ژنهکی بناڤی گولی بوترس ههولدا بوون بچویکین خوه یی قورتالوو قورتال بکهت، و لدهستیکی ناجی یی برینداربوو بهلی دریککی دا ناجی وهغه کربوو لهورا دایکا وی نهچار بوو وی دریکیدا باڤیژت؛ چونکه ئەو بخوه یا بریندار بوو و بهردهوامی ددنه ریکا خودا یی مایین دبنه گوندی بهغلوچی ژبهرکو نزیکتین گوند بوو بو صوریای لویری کهس و

۴۳- بنیره پهرتووکا وی، المصدر السابق، ص ۷۸ - ۸۰.

كارىن وان هاريكاريى دگه لدا دكه ن^{۴۴}، مەريەم هەولددت بچتە كەلەخى كورئى خوه ناجى دريكتيدا بينتە قە لەورا بهاريكارييا ئەليكسان گليان چوونە وى جەه لى دىبىنت گيانە وەرەن كەلەخى كورئى وئى يى خوارى^{۴۵} بەلئ مەريەم ب ۷ گولەيان بريندار ببوو لەورا بوويه ئەگەر پشتى چوار سالان ژ كوشتارى ئەوژى وەغەر بكتە^{۴۶}.

جبرائيل يەلدا رەشو يى بەرنياس ب باسەم ئىك ژ زاروكين قورتالبووى بوو ژفئى كوشتارى بقى شپووى وەك ديدەفان بۆ رويدانئ دىيژت: «دوى دەميدا ژيى من ۶ سال بوو ئەز ل گەل خيزانا خوه ل بەغدا دژيام بەلئ چەند روژان ژبەرى رويدانئ ئەز دگەل بابئ خوه و خوشكا خوه ئەوا نيزىك دوو سالان ژمن مەزنتەر هاتبوونە گوندئ سوريا مالا باپيرئ خوه ژبو كاري دەرکونا ناسنامەيا بارئ شارستانی؛ ژبەرکو دبنەمادا خەلکئ گوندئ سوريا بوون، لدمە سىپدەهييا رويدانئ کو ل روژا سئ شەمبى بوو ل مالا باپيرئ من مە تيشت دخوار دوى دەميدا مە ئاگەه ژ دەنگئ کاروانئ سەربازى يى عىراقى بوو هەر وەك هەرچار خەلکئ گوندئ فيرى فئى چەندئ بوو ئەف کاروانە لىك مالا موختارى راوہستان و موختارى ئاف دگەل ئافە ماستى پيشکيشى وان کر و چوون لسەر رىکا خوه، پشتى دەمەكئ دەنگئ پەقینەكئ هات ئىکسەر خەلکئ گوندئ ژفئى دەنگى شوک بوون بوويه ئەگەر ترس بۆ وان چىبوو لەورا هەندەك ژوان رەفین تايبەت ئەو گەنجين دژيى سەربازييدا، بەلئ قەشەى هەولدا وان ئارام بکتە و گوٹ ئەز دئ لگەل وان ئاخفم کو خەلکئ گوندئ چ پەيوەندى ب پەقینا مینئ قە نینە، دەمەك دريژ پيڤه نەچوو لەشکەرئ عىراقى زفرى گوندئ هەموو ژ ترسان دا دەرکەفتە دەر ئەز ژى دگەل باپيرئ خوه هاتمە دەر و من دیت هەندەك ژ لەشکەرئ عىراقى گوند هەموو گرت و دورپچکر و لەشکەرئ دیتەر خەلکەك ب زۆرى ژ مالىن وان دەرکرن و هەموو کربوونە د کوتانەكئ دا و تەقە ل هەموويان کر، دەمئ تەقە ل قەشەى و موختارى و خيزانا وى كرى خوشكا من بنافئى (باسیمە يەلدا) ژيى وئ ۷ سال بوو ژ ترساندا رەفى بەلئ لەشکەرى ژ پشت قە تەقە ليدا و کوشت، پشتى بوويه ئاژاوه و دەنگ بابى من ملئ من گفاشت بئ کو بزائم بۆچى وەکر و ناھيتە بيرا من دوى دەميدا چ چىبوو بتنى دزانم ئەز کەفتمە لىن كەلەخى بابى خوه و بوويه ئەگەر بيمە قورتال کرن، من دیت هەندەك كەس يين دەرەفن ئەز ژى دگەل وان رەفيم بئ کو بزائم بۆچى و كا دئ چنە کيفە هوسا ئەم رەفین و پاشان كورئ مەتا من گەهشتە من ئەم پيڤه دچوون پشتى رووبەرەكئ كيم ژ چوونا مە ژنكەك من دیت و بەرەف مە قە هات و دکرە هاوار و گرى كورئ مەتا من دابەر سينگئ خوه و ئەز کرمە پشتا خوه و دگەل قان كەسپن رەفى گەهشتە گوندئ ئافزريکئ لقيرى ئەم دانان ل مالهكئ و ئىکسەر زفرى گوندئ لدمە ئيفارى زفرى قە لمە و باپيرئ من دگەلدا بوو بەلئ يى بريندار بوو و پيرا من بنافئى (ئەسمەر ئەلياز) هندی تەقە ل دەستئ وى كەفتبوون دەستئ وئ لسەر ژيڤه كرنئ بوو دگەلدا بوو ل وى دەمى من زانى ئەف ژنە مەتا من يا دوويە ئەوا ل گوندئ بەغلوچيى دژيت من نەديتوو بتنى فئى روژئ دەاوارا مە هاتبوو و ل وى دەمى من زانى بابئ من هاتە کوشتن و هەروەسا خوشكا من و کچا مەتا من ئەوا ل بەر سينگى وئ بوونە قوربانى، ل روژا دیتەر خەلکئ گوندئ يى قورتالبووى نەشيبا ژبەر هيرشا فروکەيان بچنە كەلەخين خوه قەشپن هوسا ئەف كەلەخە مابوون هەتا روژا سيپئ لەورا نەشيبان وان ژيک جودابكەن بشيوى تاكى

۴۴- پەيوەنديا تەلەفونى دگەل داوود گورگيس قرياقوس ل ۲۰۲۱/۱۱/۲۰، نافبرى ل سالا ۱۹۵۲ ل ئافزريکئ ژدايکبوويه، پشتى کوشتارا گوندئ سوريا ژ گوندئ دەرکەفتن و پاشان چوويه ژدەرڤه و نوکە ل وەلاتئ سويدئ ئاکنجيه.

۴۵- چاڤيکەفتن دگەل ئەليکسان گليانە مەرقوس کەزنەخى ل ۲۰۲۱/۱۲/۲۹ ل گوندئ سوريا ل زاخۆ.

۴۶- پەيوەنديا تەلەفونى دگەل داوود گورگيس قرياقوس ل ۲۰۲۱/۱۱/۲۰.

قەشیرن ب ئەگەرئ بهین کەفتنا وان و بهینا وان یا نهخووش بوویه ئەگەر ب شیوهیهکی کۆم قەشیرن ل نیزیکی گوندی، پشتی رویدانی باس بریاردا بوو باپیر و پیرا خو نههیت و سهردهریا وان بکەت هەتا ل سالا ۱۹۷۷ باپیرئ وی وهغەر کر و ل سالا ۱۹۸۲ پیرا وی وهغەر کر باسم دقئ سالتیدا بهرهف وهلاتئ ئەمریکا چوویه^{۴۷}.

ئیک ژ کەسانین دویتەر یین خیزانا وی بوینه قوربانییا قئ کارهساتئ ئەوژئ بناقئ کهریم ئوسمان سلیمان ئیبراهیم بوو بقی شیوهی باسئ کوشتارئ دکەت و دبیتت: « پشتی پهقینا مینئ لهشکهرئ عیراقی زفری پتیرا زهلام و گەنجین گوندی تاییهت ئەوین ژیین وان پیتقی بو سهربازیا بزوری ژ ترساندا رهقین تاییهت موسلمان چوونه د نهالا گوندی دا لهورا ئەز دژئ ۹ سا لئیدا بووم دگەل بابئ خو و برایئ خو بناقئ مهحسن دژئ ۱۱ سالی دا بوو دگەل وان دا چوو بوونه نهالی، دەمی گوندی هه موو کۆمکرین و برنه د کوتانئ دا دوی دەمیدا دایکا من بناقئ ئەمینه رهجەب و سئ خوشکیت من ئیک بناقئ ناهیدا ئوسمان ژئ وئ ۱۶ سال بوو و یادیتەر بناقئ سهبیحا ئوسمان ژئ وئ ۱۲ سال بوو و یا بچیک بناقئ فهیروز ژئ وئ دوو سال بوو دگەل فان کەسین کۆمکری بوون، لدهمی دهنگئ تهقا هاتی ترس بۆمه هه موویان چئوو لئ مه نهشییا بچن ژ ترساندا ههتا بوویه نیزیکی مهغرهب ئەم هاتنه دگوندی دا مه دیت گوندی قالایه و سوتیه و دەمی هاتینه جهئ کوشتارئ ئیکسەر شوک بۆمه چئوو من دیت هه موو ییت دناقا خوینئ دا و کەلهخین وان ل ئەردئ و کوشتینه خوشکا من یا بچیک فهیروز د خوینئ را مابوو چ تهقه قئ نهکهفتبوون و دکره هاوار و گری و گازی دایکا خو و خوشکیت خو دکر ل وی دەمی من زانی دایکا من و ههردوو خوشکیت من یین بوینه قوربانی ئیکسەر ئەز و برایئ خو مهحسن وهک شیتا لئ هاتن، بابئ من و مامئ من چوونه لسه کەلهخین وان لدهستپیکئ ژ ترساندا کەسئ نهشییا خو نیزیکی بکەت و ئەو کەلهخ مانه لویرئ بهلئ دیشدا خه لکئ گوندین دهووربهر ئەوژئ گوندین بهغلیجه و چه م زراف و ئافزریکئ دهاوارا قوربانیان هاتن کەلهخ گەلهک بوون گورستانهک کولان وهک بشئوو چوارگوشه چوار گوشه و کەلهخین مهسیحیان هه موو کرنه تیدا و دیشدا یین موسلمانا ژئ ئیک ئیکه گورستانیت خو کولان و کەلهخ کرنه تیدا، پشتی قئ رویدانی خیزانا وان چوونه سیمیل و دیشدا چوونه مووسل ههتا پشتی بهیانا ۱۱ ی ئادارا ۱۹۷۰ بریار ب ئافاکرنا گوندی هاتی دان جاره کادی ل سالا ۱۹۷۲ - ۱۹۷۳ نیزیکی ۲۰ خیزانان زفری بوون لسهر گوندئ خو مالا ئوسمان ژئ زفری بوون هاتبوونه دگوندی دا^{۴۸}.

ئیک ژ خیزانین دیتەر لبهر قئ کارهساتئ کەفتی ئەوژئ خیزانا محو حوسین بوو کورئ وی بناقئ ههسهن محو حوسین قئ روژئ بقی شیوازی باس دکەت: « لدهمی لهشکهرئ عیراقی هاتی دوی دەمیدا ژئ من ۱۴ سال بوو ئیکسەر رهقیوو چۆبوو نهالا گوندی ژ ئەگەرئ سهربازیا ب زوری رهقیوو، د نوهالئیدا دهنگئ تهقا هات لئ من نهزانی ئەگەرئ لئدانا فان تهقا چی یه، ددهمه کیدا دوکیل د گوندی دا بلند بوو، و سهر باز ژ گوندی ده رکهفتن، ئیکسەر ههسهن محو دگەل یوسف قریاقوس هاتنه دگوندی دا، دەمی هاتیم دگوندی دا گوند یئ قالا بوو چ کەس تیدا نه بوو بتنئ دوو کورین بچویک ئەوژئ کهریم ئوسمان سلیمان دگەل برایئ وی مهحسن ئوسمان سلیمان و پرسیارا خه لکئ گوندی ژوان کر کا لکیقه نه وانا گووت هه موو یین کوشتین، دوی

۴۷- په یوه نهدیا تهلهفونی دگەل جبرائیل یه لدا ره شو ل ۲۰۲۱/۱۱/۲۱، نافبری ل سالا ۱۹۶۲ ل گوندئ صوریا ژدایکبوویه، نوکه ل وهلاتئ ئەمریکا ئاکنجیه.

۴۸- چافیکه فتن ل گەل کهریم ئوسمان سلیمان ل ۲۰۲۱/۱۰/۱۲، سیمیل، نافبری ل سالا ۱۹۶۹ ل گوندئ صوریا ژدایکبوویه و ئیک ژوان کەسانان بوویه ئەوین کارهسات بهرئ خیزانا وی هاتی و بوویه ئەگەر ب بئ دایکی مهزن بت، و نوکه ئاکنجیه ل سیمیل.

دهمیدا من باوهرنه کر، پاشان هاتم کوتان من دیت که له خین ژن و زهلام و زارۆکان هه موو د ئه ردی دا بوو، دایکا من بناقی (ئامینا ئیبراهیم محه مه د) یا بریندار کریبوو، لدهمی تهقه هافیتنن هه موویان خو ب ئیکشه گریدان دوی ده میدا خوشکا من میران محو حوسین برهخ دایکا من فه بوو تهقه لبن ملی دایکا من کهفت ژ لای دی یی ملی ب کچا وی میران کهفت د ژیی ۱۳ سالییدا بوویه قوربانی ههروه سا خوشکا من یا دووی بناقی غه ریبا محو حوسین دژی ۷ سالییدا بوویه قوربانی و خوشکامن یا بچویک بناقی سهیران محو حوسین ژیی وی بتنی چهند هه یقه ک بوون بوویه قوربانی» هه سن دبیژت دهمی ته هاتیم دایکا من ب برینداری فه که له خین هه رسن خوشکیت من ژ کوتانییدا ئینابوو ژدهرفه و دنیفا هه رسیکان دا روینشتبوو دکره گازی و گری لدهمی من دایکا خو ب وی شیوهی دیتی شوک بو من چیبوو، و ئیکسه ر پرسیارا بابی خو ب و برایت خو ب کربوون بابی وی ژی بناقی محو حوسین محو بریندار بوو ژ کوتانی ده رکه فتبوو لی برای وی مه حمود محو هاتبوو قورتالکرن، ئانکو دایک و بابین هه سن بریندار بوون و سی خوشکین وی بوونه قوربانی، هه سن رابوو که له خین خوشکیت خو ب دهیلت لویری و دایکا خو ب ربوو گوندی ئافزریکی لی دده مه کیدا دنیفا که شه فیدا لینه ریبا دایکا خو ب دکهت و دایکا خو ب نابینت و ئیکسه ر هزرکر جاره کا دی دایکا وی یا چوویه صوری له ورا ئیکسه ر لدویف دایکا خورا چوو دینت دهمی چووی گوندی دایکا خو ب دینت یا دنیفا هه رسی کچیت خو دا روینشتی دکره گری رابوو جاره کا دی بزوری دایکا خو ب زفرانده فه گوندی ئافزریکی هه تا پشتی دوو روژان شوینی چوون که له خین وان فه شارتن، بابی هه سن یی بریندار کریبوو هاتبوو گوندی مه زری ل دهشتا سلێفانه ییا ل مالا هه سن عه لی باپیرو لویری فی مالی گه هاندبوو سه ر جاده یا گشتی و ترومییل بو گرتن هنارتبوون باژیرو مووسل بو چاره سه ری ل نه خوشخانه یا مووسل بو مای س مانگان ل باژیرو مووسل مایه د نه خوشخانن دا ژبه رکو تهقه ل زکی وی و دهستی وی که فتبوو ته ف برینه بوویه نه گه ری مرنا وی پشتی چهند سالان، و دایکا وی ژی ژبو چاره سه ری بربوون نه خوشخانه یا مووسل دگه ل بابی وی دهه مان نه خوشخانه دا بوون^{۴۹}.

شرین سمو سمو ئیک ژ قوربانین دیتر بیت فی کوشتاری بوون، لدهمی له شکه ری عیراقی هاتی هه گوندی صوری دا زهلامی شرین بناقی عه لی یوسف دگه ل دوو کورین خو ب نه وین ژیی وان پیتی بو سه ر بازیا بزوری دره فن، شرین دبیژته زهلامی خو ب نه م ژی دی لگه ل هه وه هی ل عه لی یوسف دبیژتی هین مین چ ل ژنا و زاروکان ناکهت؛ ژبه رکو قه شه یی یا گوۆی ته ز دی لگه ل وان ئاخقم ناهیلیم چ ل که سن بکه ن، به لی دهمی له شکه ری عیراقی هاتی د گوندی دا و هه لکه ک ژ مالین وان ده رکرین شرین ژی دگه ل سی زاروکین وی نه وژی کچا وی بناقی ئامینه عه لی یوسف دژی ۶ سالییدا و کورین وی مشیر عه لی یوسف دژی ۳ سالییدا و جه وزه ر عه لی یوسف له ر سینگی دایکا خو ب ژوان که سانان بووی نه وین دوی کوتانییدا بوویه نه گه ر شرین دگه ل کچا وی بوونه قوربانن مشیر دگه ل جه وزه ر بریندار بیوون تیلین پی جه وزه ری هه می هاتبوونه ژیفه کرن، به لی نه بتنی دایکا وان و خوشکا وان بووینه قوربانن به لکو دوو پسمامین وان ژی بناقی ره مه زان مونیر یوسف و صالح مونیر یوسف ژی بوونه قوربانین فی کوشتاری^{۵۰}.

ل دهمی هیزا حکومه تی زفیری صوری، دوو گه نجین گوندی ب ناغین: ئه لیکسان گلینا مه رقوس صوری و

۴۹- چافیکه فتن ل گه ل هه سن محو حوسین ل ۲۰۲۱/۱۲/۲۱ ل زاخو، ره گه زنامه یا محو حوسین دبه ریکا وی دا بوو تانکه مایه دهمی تهقه فن که تی ره گه زنامه یا وی پرت کربوو، بنیره پاشکوی ژماره (۲).

۵۰- چافیکه فتن ل گه ل عارف عه لی یوسف ل ۲۰۲۱/۱۲/۲۱ ل زاخو، نافیری ل سالا ۱۹۵۷ ل گوندی صوری دایکبوویه، نوکه ل زاخو ئانجیه؛ چافیکه فتن ل گه ل مشیر عه لی یوسف ل ۲۰۲۱/۱۲/۲۱ ل زاخو، نافیری ل سالا ۱۹۶۶ ل گوندی صوری ژدایکبوویه، و ئیک ژ بریندارن فی کوشتارییه و تانکه برینا وی ل دهستی وی دا دیار دکهت، نوکه ل زاخو ئانجیه.

محهمهد برو حوسین صوری دگهل داوود گورگیس، ئەو ماوهیهک بوو ژ سهربازی پھقی بوون، هەر زوی دەمی ئەف سهربازە هاتین، ژ گوندی پھقین و خو ل ناف دار و سپینداران قەشارتن^{۵۱}. دەمی ئەف سهربازە ژ گوندی دەرکەفتین جارەکا دی ئەلیکسان و داوود هاتنە دگوندی دا قە، لەدەمی مین ل بن زیلین سهربازی پھقی، ئیکسەر ئەلیکسان و داوود جارەکا دویتر چوونە ناف سپینداران قە، دەمی لەشکەرێ عێراقی زقری دگوندی دا و کوشتار بەسەرێ گوندیا ئینایی و پاشان بسوتنا گوندی رابووین ئیکسەر ئەلیکسان گلیان و داوود و خەلکێ گوندی ئافزریکێ ب هاوارا وان هاتن لەدەستیپکێ ژ بەر فروکەیان نەشیان نیزیک بەن بەلێ هەتا فروکە چووین شوینی هاتن جھێ کارەسات، ئەلیکسان دبیژت دەمی ئەز هاتیم هیشتا ناگر ب لەیلایا کچا خەموی قە بوو و رابوو ب قەمراندنا ناگری ژ کەلەخی وئ لەیلا دبوو دوتماما وی، پاشان کەلەخی بابێ خوە گلیانە مرقوس و مامێ خوە خەمو و دگهل هەقژینا وی بناقی کترین سەرگیس و مامێ خوە موسا و کورێ مامێ خوە ئوراها خەمو هەموویان ب خوین قە ل ئەردی دینت ئانکو بوونە قوربانی، بەلێ دایکا خوە بناقی سەرم داوود و دوو خوەشکین وی بناقی مسکێ گلیانە و شمونی گلیانە و هەردوو برایین وی بناقین فلیبس و نەوزاد نابینتن ل جھێ رویدان، بەلێ پاشتر دزانت دایکا وی و دگهل خوشک و برایین وی پشتی لەشکەرێ عێراقی چووین بریندار ببوون ب برین سفک لەورا ئیکسەر هەولدا بوون خوە ژناف کوتانی دەرکرن و ژ گوندی دەرکەتن و چووون گوندی ئافزریکێ، هەرەسا دوو کچین مامێ وی خەموی ئیک بناقی ناز دگهل کچا وی بناقی سندس کو دبوویە نەقییا خەموی ئەو بۆ ماوی سێ روژان بوو ژ مووسل هاتبوو مالا بابێ خوە بەلێ ئەف رویدانە بوویە ئەگەرێ بریندار بوونا هەردووکان و دگهل بریندار بوونا کچا خەموی یا دویتر بناقی خەمێ یا لال بوو، بەلێ دەربارە ی دایک و خوشک و برایین ئەلیکسان برایی وی بناقی قەریو ژ بەغدا هات دایک و خوشک برایین خوە برنە بەغدا و ل بەغدا چارەسەرکرن، بەلێ مانە ل بەغدا و نەزقینە لسەر گوندین خوە هەتا پشتی سەرهلدانا ۱۹۹۱ شوینی زقین گوندی صوری^{۵۲}، لقیڕێ دیاردبت کو ئەف کوشتارە بوویە ئەگەر خەلکەک ژ ترساندا نەمیننە دناقا گوندین خوە دا و ژ گوندین خوە دویر بکەفن. دەربارە ی ئاکنجیوونا خەلکێ گوندی صوری، پشتی کوشتاری ئاکنجیویین گوندی ژ ئەگەرێ سوتنا گوندی و مالین وان و ترسا وان نەچار بوون ژ گوندی دەرکەتن هەتا پشتی بەیانا ۱۱ ی ئادارا ۱۹۷۰، ئەوژی ل سالا ۱۹۷۱ حکومەتا بەغدا گازی هەندەک ژ خەلکێ گوندی کر ئەوین تووشی کارەساتی بوویین و بریار دان دەست ب ئاڤا کرنا گوندی بکەن، و هەر خیزانەکی ۲۰۰ دینار دابوون، هوسا نزیک ۲۰ مالان زقین د گوندی دا، بەلێ مانا وان دگوندی بەردەوام نەبوو ژ ئەگەرێ نسکویا شورەشا کوردی ل سالا ۱۹۷۵، حکومەتا عێراقی رابوو ب راگواستنا گوندین کوردی بقی چەندی گوندی صوری ژ ئیک ژوان گوندان بوو ئەوین خەلکێ وی هاتی راگواستن، هەتا پشتی سەرهلدانا کوردی یا سالا ۱۹۹۱، ل سالا ۱۹۹۲ جارەکا دی خەلکەک زقین لسەر گوندین خۆ هوسا ژیانا دگوندی صوری دا بەردەوامە تا نوکە^{۵۳}.

۵۱- صلاح زەرور، المصدر السابق، ص ۸۵.

۵۲- ضابطیکەفتن دطەل ئەلیکسان طلیانە مەرقووس کەزەنەخی ل ۲۹/۱۲/۲۰۲۱ ل طوندی صوری ل زاخۆ.

۵۳- هەمان ژێدەر؛ چاڤیکەفتن ل گهل کەریم ئوسمان سلیمان ل ۱۰/۲۰۲۱/۱۲، سیمیل؛ چاڤیکەفتن ل گهل عومەر مونیر یوسف ل ۱/۲۰۲۲ ل گوندی صوری ل زاخۆ.

پاشكۆ

پاشكۆيىن ژمارە (۱)

قوربانئىن كوشتارا صورىا:

قەشە حەننا يەققووب قاشا ژيى ۷۷ سال بوو ژ خەلكى مووسل بوو، خەمو مروگىل صورى كەزنەخى موختارى گوندى ژيى ۷۱ پتر ژ ۶۰ سالان بوو، كاترىن سەرگىس هەقژينا موختارى ژيى ۷۰ سالى بوو، لەيلا خەمو مروگىل كچا موختارى يا خواستى بوو ژيى ۷۱ سالى بوو و هرمز ئەوئ لەيلا خواستى ژيى ۷۰ سال بوو، ئوراها خەمو ژيى ۷۰ سال بوو، كورئ وى جوزيف ئوراها دژيى ۷۱ سالييدا بوو، و كچا وى وهرينا ئوراها دژيى ۹ سالييدا، مريەك صەلو يا بيژن بوو دژيى ۷۰ سالييدا بوو و دگەل كچا وئ شەونە شابوون دژيى ۹ سالييدا، سەفەر بوتورس دژيى ۷۰ سالييدا، مووسا مروگىل دژيى ۷۰ سالييدا، گليانە مەرقوس صورى كەزنەخى د ژيى ۷۱ سالييدا، ئەمجەد شابو دژيى ۷۰ سالييدا، نەجيب هورمز زارۆكەك دژيى ۷۱ سالييدا، راحيل موشى ديره بوونى دژيى زاروكەك دژيى سئ سالييدا، ناجى گورگىس زاروكەك دژيى ۷۱ سالييدا، يەلدا رەشو وەرەدە صورى دژيى ۳۵ سالييدا، باسىما يەلدا رەشو وەرەدە صورە دژيى ۳ سالييدا، ياقوو ئىلييا صورە دژيى ۷۰ سالييدا، قەمەر رەشىد هەقژينا ئىبراھىم حوسىن دژيى ۳۸ سالييدا، ناديرە ئىبراھىم حوسىن دژيى ۷۰ سالييدا، محەمەد ئىبراھىم حوسىن دژيى ۷۱ سالييدا، ميران محو حوسىن باتىلى دژيى ۷۱ سالييدا، غەربا محو حوسىن باتىلى دژيى ۷۱ سالييدا، رەمەزان مونير يوسف صورى زارۆكەك دژيى ۷۱ سالييدا، عومەر مونير يوسف زارۆكەك دژيى چوار سالييدا، ئامينا رەجەب محەمەد هەقژينا ئوسمان فەيرو صورى دژيى ۷۰ سالييدا، فەيرو ئوسمان فەيرو صورى دژيى ۹ سالييدا، شرىن يوسف هەقژينا عەلى دژيى ۳۲ سالييدا، موشىر عەلى زاروكەك دژيى ۶ سالييدا، عارف عەلى زارۆكەك دژيى ۷ سالييدا، صبيحا ئوسمان دژيى ۷۰ سالييدا، شوفىر حوسنى محەمەد عيسا زاخويى دژيى ۳۷ سالييدا^{۷۷}.

بريندارين كوشتارا صورىا:

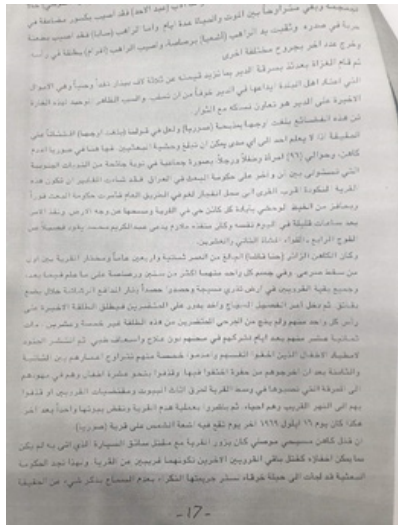
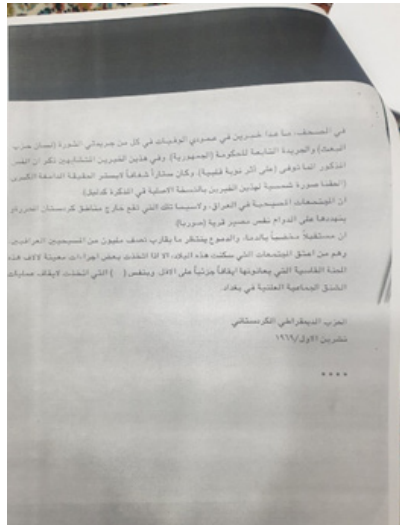
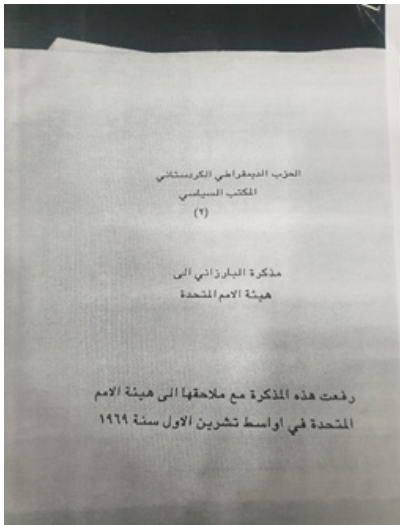
نازئ خەمو، حەنى خەمو مروگى، مريەم رەشو وەرەدە، مەرگو گورگىس، ئىسمەر ئەلياس مينا، راحيل مەتى، بەتروس هورمز، مەرتا هورمز مروگى، مريەم حەننا، مادلىن هورمز، محو حوسىن صورى، محەمەد برو حوسىن صورى، عومەر مونير يوسف، سەكىنە مونير، حەليما ئىبراھىم صورى، جەمىلا ئىبراھىم حوسىن صورى، بوهار ئىبراھىم حوسىن صورى، ئامينا محەمەد، تریزا خەمو صورى، مەريەم حەننا گەورو، سەمىر مەنصور ئىسحاق، مشىر عەلى يوسف صورى^{۷۷}.

۷۷- جريده خەبات، العدد (۷۱۷)، تشرین الاول ۱۹۶۹؛ روژين چلبى منير، ژيڤەرى بەرى، ل ۳۳۳.

۷۷- روژين چلبى منير، ژيڤەرى بەرى، ۳۳۳؛ وصفى حسن ردنى، ژيڤەرى بەرى، ل ۳۰ - ۳۷.

پاشکۆین ژماره (٢)

پاشکۆین ژماره (٤)

سوريا گيان
 سووريا گيان
 ئەى وێنه کهى خنجيله و جوان
 هيشتا بهرگى رهش و تارم
 له گهل گريه و شين و زارم
 هيشتا چهكى توۆلهى شانم
 بۆ کوردستان ريوۆ داکانم
 دانه نانهوه و تازيه دارم
 ههتا ماوم ههر زامارم
 سووريا تو خوا توۆش وهک داکان
 به چيلکه و دار هاتيه سووتان
 يان به گوللهى دهستى بهعسى
 گيانت کهوته نيۆ مهترسى
 ده پيتم بلن دلم تهقى
 شه هيدىکى چه ند دل رهقى .

ئەنجام

پشتی خواندنا قه کولینێ ئەف ئەنجامین لخواڕێ هاتنه دیار کرن:

- ۱- ساخکرنا بیرئینانا قوربانین کوشتاری داکو میژوووا رویدانا وئ چ جارا نههیتته ژبیرکرن.
- ۲- رویدان و بیرهوهریین خه لکێ دگهل قئ کوشتاری وهسا دیار دکهن خه لکهک بئ گونهه تووشی کاره ساته کا بقی شیوهیی ببوو، رهنگه بنتی کوردبوونا وان تاوانا وان بت.
- ۳- لئیرێ دیار دبت میللهتێ کورد هه ردهم تووشی فان جوره کاره ساتان بووینه و بووینه قوربانی سیاسه تا نهقه بیلکرنا حکومه تا عیراقی ب داخوایین کوردا و هه ر ده مئ زانیبا نه شیابا داخوایین، وان جئبه جئبکه ت ئیکسه ر شیوازی توندوتیژی ل گهل وان بکار ئینابوو.
- ۴- ئەف کوشتاره بوویه ئەگه ر پتريا خه لکێ گوندی وه ک شیتا لئیهین ژنه گه رێ شوک بوونا وان ژ رویدان.
- ۵- دیسان ژ ئەگه رێ کوشتاری پتريا خه لکێ گوندی ترسییان د گوندی دا بژین و بوویه ئەگه ر خه لکهک ژ گوندی ده رکهفن و سامانین خو ژده ست بده ن.
- ۶- قئ کوشتاری گه له ک زاڕۆک هیلان بئ دایک و باب و گه له ک کهس هیلانه په ککه قتی، و برینین گه له ک که سان لدووماهیکی بوینه ئەگه رێ ژده ستدانا ژيانا وان.
- ۷- لدویف فه ریژا چاڤیکه فتنین ل گهل خه لکێ گوندی هاتیبه کرن هاته دیار کرن تا نوکه چوو کارین دیار بۆ خه لکێ گوندی صوریانه هاته کرن دا قه ره بوویا وان بیته کرن.

لیستا ژێده ران

به لگه نامه

- ۱- قه لاچوکرده که ی گوندی صوریانه، چهند به رپه ره کین جودا جودانه پاراستینه ل ئه رشیفی مه کته با سیاسی یا پارقی ل هافینگه ها پیرمام.
- ۲- یاداشتنامه یا نفیسینگه ها پارقی دیموکراتی کوردستان بۆ نه ته وه یین ئیکگرتی ل نافه راستا چریا دووی ۱۹۶۹، ژ ئه رشیفی مه کته با سیاسی یا پارقی دیموکراتی کوردستان.

چاڤپىكه فتنىن كه سايه تى

مىژوو و جهى چاڤپىكه فتنى	نافى	ژماره
گوندى صوريا، زاخۆ ۲۰۲۱/۱۲/۲۹.	ئه لىكسان گليانه مهرقوس كه زنه خى	۱
ههولپىرى ۲۰۱۵/۱/۱۳.	بارزان مهلا خالد	۲
زاخۆ ۲۰۲۱/۱۱/۸.	تهيبهت شوكر سولهيمان	۳
۲۰۲۱/۱۱/۲۱	جبرائيل يه لدا ره شو	۴
زاخۆ ۲۰۲۱/۱۲/۲۱.	حهسهن محو حوسين	۵
زاخۆ ۲۰۲۱/۹/۱۶.	حهמיד خواستى	۶
۲۰۲۱/۱۱/۲۰	داوود گورگيس قرياقوس	۷
زاخۆ ۲۰۲۱/۱۲/۲۱	عارف عهلى يووسف	۸
گوندى صوريا ل زاخۆ ۲۰۲۲/۱/۱	عومهر مونير يووسف	۹
زاخۆ ۲۰۲۱/۹/۱۶.	فرمان شكري سليقانهى	۱۰
سپمىل ۲۰۲۱/۱۲/۱۰.	كهريم ئوسمان سليمان	۱۱
زاخۆ ۲۰۲۱/۹/۱۶.	محهمهد خالد بوهلى	۱۲
زاخۆ ۲۰۲۱/۱۲/۲۱.	مشير عهلى يووسف	۱۳
زاخۆ ۲۰۱۶/۱۱/۲۱.	مهلا عه بدولكه ريم صوفى	۱۴
زاخۆ ۲۰۲۱/۱۲/۲.	وهديع حوسنى محهمهد	۱۵

په رتوو كپن ب زمانى كوردى

- ۱- روژين چلبى منير، زاخۆ ۱۴ ي تيرمه ها ۱۹۵۸ - ۶ ي ئادارا ۱۹۷۵ فه كولينه كا ميژوويى - سياسى، زاخۆ، ۲۰۱۸.
- ۲- فرمان شكر سليقانهى، صوريا ديروكا گونده كپن ب خوينا سۆربوى، زاخۆ، ۲۰۱۹.
- ۳- مسعود بارزانى، بارزانى و بزوتنه وهى رزگارى خوازى كورد شوره شى ئه يلول ۱۹۶۱ - ۱۹۷۵، بهرگى سيبه م، به شى دووه م، ههولير، ۲۰۰۴.
- ۴- هوژين مسعود سه رنى، شوره شا ئيلونى ل ده فه را به هدينان ۱۹۶۱ - ۱۹۷۵ فه كولينه كا ميژوويى، زاخۆ، ۲۰۱۸.
- ۵- وصفى حسن ردينى، كوشتارا گوندى صوريا ۱۹۶۹/۹/۶، دهوك، ۲۰۰۵.

په رتوو كپن ب زمانى عه ره بى

- ۱- اوغارا اوبلانس، النچال التحررى لكوردستان العراق (سلسله الكتب المعاديه)، ترجمه: مديرية الاستخبارات العسكرية العامه المعاونه الاولى، سرى للغايه، د.م، د.ت.

- ۲- اوفرا بینگیو، کرد العراق بناو دوله داخل دوله، ترجمه: عبدالرزاق عبدالله بوتانی، بیروت، ۲۰۱۴.
- ۳- تشارلز تریب، صفحات من تاریخ العراق المعاصر، ترجمه: زینه جابر ادريس، بیروت، ۲۰۰۶.
- ۴- جیف سیمونز، عراق المستقبل السياسه الیمیرکیه فی اعاده تشکیل الشرق الاوسگ، ترجمه: سعید العقم، بیروت، ۲۰۰۴.
- ۵- حسن لگیف الزبیدی، موسوعه الاحزاب العراقيه، بیروت، ۲۰۰۷.
- ۶- سعد ناجی جواد، العراق و المسأله الكوردیه ۱۹۵۸ - ۱۹۷۰، لندن، ۱۹۹۰.
- ۷- سلام مجید کندلان، فاجعه سوريا الكلدانیه باقیه فی الجمائر الحیه، جریده بیپ عنکاوا، العدد (۶۹)، اربیل، تشرین الاول ۲۰۱۳.
- ۸- شیرزاد زکریا محمد، مجلس قیاده پوره فی کوردستان العراق ۱۹۶۴ - ۱۹۷۰ (دراسه تاریخیه سیاسیه عامه)، دهوک، ۲۰۱۰.
- ۹- گارق جمباز، مراسم و قرارات مجلس قیاده پوره (۱۹۶۸ - ۲۰۰۳) المتعلقه بکوردستان - العراق، الگبعه الپانیه، اربیل، ۲۰۰۳.
- ۱۰- ماریون فاروق سلوغلیت و بیتر سلوغلیت، من پوره الی الدكتاتوریه، العراق منذ ۱۹۵۸، ترجمه: مالک النبراسی، الگبعه الپانیه، المانیا، ۲۰۰۳.
- ۱۱- یونان هرمز، آیامی فی پوره کوردستان، الگبعه الپالپه، دهوک، ۲۰۱۳.

روژنامه و گوڤار

زمانی کوردی

- ۱- ئەدریس حسن ئاسیھی، «ناحیا ئاسیھی و باتیلی دیروکه کا دیرین و واره کئی ب خیر و بیر وجهه کی ههژی هاریکاری»، گوڤارا دهوک، ژماره (۲۸)، دهوک، چریا ئیکئی، ۲۰۰۵.
- ۲- گوڤاری دهنگی پیشمه رگه، ژماره (۲۴)، تهرینی دوهم ۱۹۶۹.

زمانی عه ره بی

- ۱- په سار، «یومیات پوره ایلول»، مجله متین، العدد (۱۶).
- ۲- جریده التاخی، العدد (۳۱۹)، ۲۴ تموز ۱۹۶۸.
- ۳- جریده التاخی، العدد (۳۳۰)، ۴ اب ۱۹۶۸.
- ۴- جریده التاخی، العدد (۳۲۶)، ۳۱ تموز ۱۹۶۸.
- ۵- جریده خه بات، العدد (۵۱۴)، تشرین الاول ۱۹۶۹.
- ۶- صلاح زهرو، «مژیحه قریه صووریا»، مجله متین، العدد (۲۴)، دهوک، ایلول ۱۹۹۳.

The Genocide of Suriyia Village of ۱۶ September ۱۹۶۹ in the memoir of its people

Asst. Lecturer Rojin Chalabi Muneer

History department, Faculty of human sciences, University of Zakho, Kurdistan

Region –Iraq

Abstract

Genocide means killing some number of innocent people in an inhuman incident as attacking against civil complex and military organization operation, its killing might be innocent people such as older and children, from this point Suriyia village is one of those countryside that its people faced the killing attack, Suriyia genocide is one of those genocide operation, which being operated against Kurds also considered a crime against the human right, cause some women, men, children and older been killed, its scarifying were peasants and freely farming and taking care of animals, however that attacking operated under the operation of the Baathist Arabic socialist Party .

During this research some questions were been taken into account such as what were the reasons behind that attack? Were those reasons value to take that inhuman action? To what extant this killing action affected on the people of this village?

Keywords: Genocide, Suriyia, Iraqi military forces, memoir of people.

المخلص

المذبحة تاتي بمعنى قتل مجموعه من الناس بشكل همجي بدون اي ذنب، ميل الهجوم على المجتمعات المدنيه او الهجوم الجوي عن غريق قوه عسكريه منتقمه، في العاده چايا المذابح هم الاشخاص المدنيين من النساء وكبار السن والاگفال. وبهذا الشكل قريه سوريا واحده من القرى التي تعرچ سكانها المسلمين لمذبحة، وتعتبر مذبحة سوريا كامذابح الاخرى التي وقعت على الكورد تعتبر كجريمه چد حقوق الانسان، والتي راحت چحيثها عدد من النساء وكبار السن والاگفال بدون ان يكون لهم ذنب يذكر، ففگ لانهم كانوا فلاحين واناس مسالمين كان عملهم الزراعة وتربيته المواشى ولكن حدپ هژا الشيو تحت اشراف حزب البعپ العربي الاشتراكي . من خلال دراسه البعپ راودنا بعچ الاسئله منها: ما هي اسباب حدوپ المذبحة؟ هل هژه الاسباب كان تستحق لوقوع تلك المذبحة بهژا الشكل؟ الى اي مدى كانت لهژه المذبحة تايبير على سكان هژه القريه ؟ الكلمات المفتاحيه: المذبحة، سوريا، الجيش العراقي، ذكريات الاهالي.